

N.M. Drobyk, M.M. Barna, L.S. Barna, V.Z. Kurant, A.I. Hertz
Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, Ukraine

CHEMICAL AND BIOLOGICAL FACULTY OF VOLODYMYR HNATIUK TERNOPIL
NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY: FORMATION, ACHIEVEMENTS AND FUTURE
DEVELOPMENT (TO THE 75TH ANNIVERSARY OF FACULTY FOUNDATION)

The data about 75-year history of formation and development of Chemical and Biological Faculty of Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University are presented. The major steps of faculty development, its achievements in educational and research work are demonstrated. The activity of structural units of the Faculty: the Department of Botany and Zoology, General Biology and Methods for Teaching of Natural Sciences, Chemistry and Methods of its Teaching, the Laboratory of Biology and Ecology "Holytskyi biostatsionar of University," the Agrobiological Laboratory, the Educational Laboratory of Plant Morphology and Systematics – herbarium, zoological museum, research laboratories are characterized. Prospects for further development of the faculty are delineated.

Keywords: Chemical and Biological Faculty, Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, cathedras, educational and research laboratories, history, achievements, prospects

Рекомендує до друку
В. В. Грубінко

Надійшла 26.12.2014

УДК 378.09(09):59

С. С. ПОДОБІВСЬКИЙ, Л. О. ШЕВЧИК

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2, Тернопіль, 46027

**КАФЕДРА ЗООЛОГІЇ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА
ГНАТЮКА: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ**

У статті описана історія становлення кафедри зоології (1950 – 2013 рр.) з часу заснування її в Кременецькому державному педагогічному інституті і до об'єднання у складі кафедри ботаніки та зоології Тернопільського національного педагогічного університету. Згадані усі співробітники, котрі у різний час тут працювали. Деталізована інформація про посади, наукові інтереси та творчий доробок науково-педагогічних працівників кафедри. Особлива увага приділена їх вкладу у формування наукових фондів і забезпечення функціонування зоологічного музею кафедри. Окремо йде мова про місце лабораторії біології та екології — біостаніонар університету та агробіолабораторії хіміко-біологічного факультету в навчальній та науково-дослідній роботі співробітників кафедри.

Ключові слова: історія, кафедра зоології, співробітники, інтереси, науковий доробок, посади, наукові фонди

Розвиток біологічної науки на Тернопільщині починається з часу створення в Кременці єзуїтського колегіуму у 1720 р., на базі якого у 1805 р. було утворено Волинську гімназію [3]. Власне в цей час сюди було запрошено ірландського садівника Діонісія Мак-Клера, який разом з професором природничої історії (ботаніки, зоології, мінералогії) Францишеком Шейдтом у 1806 р. заклав при гімназії ботанічний сад, що в свій час належав до кращих ботанічних садів Європи.

У 1818 р. Волинська гімназія була реорганізована у Волинський (Кременецький) ліцей, котрий з політичних мотивів царською владою Миколи I був закритий, а рослини відкритого та закритого ґрунту, література тощо були вивезені до Кисва і передані новоствореному Університету святого Володимира. У 1940 році у Кременці засновано Кременецький учительський інститут із чотирма факультетами: природничо-географічним, фізико-математичним, мовно-літературним і історичним. Серед створених 7 кафедр була й кафедра природознавства та географії. Деканом природничо-географічного факультету був призначений Цись І.В.

Відновлення роботи інституту (перерваною Другою світовою війною) відбулося у 1944 році, коли Тернопільщина була звільнена від німецьких загарбників. Деканом природничо-географічного факультету був призначений старший викладач О. І. Михайлюк, який викладав хімію та методику її викладання і водночас виконував обов'язки завідуючого кафедри природознавства та географії.

У 1950 р. Кременецький державний вчительський інститут було реорганізовано у Кременецький державний педагогічний інститут, у складі якого був природничий факультет з трьома кафедрами: ботаніки, зоології та хімії.

Кафедра зоології остаточно була сформована протягом 1951–1952 рр. Її першим завідувачем був Д. П. Чижов, котрий одночасно був і деканом природничого факультету (1950–1954 рр). З 1957 по 1965 рр. на кафедрі зоології працює спочатку на посаді старшого викладача, а згодом – доцента Гончар О. Д. З 1961 по 1965 рік він обіймає посаду декана природничого факультету. З 1965 р. і досі Оксентій Денисович Гончар працює в НПУ імені М. П. Драгоманова і є професором кафедри теорії та методики навчання природничо-географічних дисциплін. Він є автором і співавтором понад 200 наукових і навчально-методичних праць, у тому числі підручників і навчальних посібників.

Протягом 1950 – 1965 рр. на кафедрі зоології працювали викладачі: Коршун А. Н., Денісєвський О. В., Лукаш Й. І., Молев Є. В.

З 1958 по 1963 р. викладачем, а згодом і завідувачем кафедри зоології, працював Татаринів К. А. За весь час науково-педагогічної праці він видав понад 800 публікацій, з них: дві монографії («Звірі західних областей України», «Фауна хребетних заходу України», 13 науково-популярних та 12 навчальних та методичних посібників, підручник та хрестоматію з зоології хребетних, кілька довідників про печери Поділля та їх викопну і сучасну фауну, чотири підручники та довідники з мисливствознавства тощо.

З 1963 р. старшим викладачем кафедри зоології працює Кузьмович Л. Г., котрий у 1966 р. очолив природничий факультет інституту. З 1967 по 1969 рр. він працював на посаді завідувача кафедри зоології Кременецького державного педагогічного інституту, а з 1969 по 1982 рік – завідувачем кафедри зоології Тернопільського державного педагогічного інституту. За цей час доцент Л. Г. Кузьмович написав понад 150 наукових, навчально-методичних праць і науково-популярних праць із зоології. Основним напрямком наукової роботи вченого було дослідження наземних молюсків, їх видового складу, біології, поширення. Л. Г. Кузьмович також досліджував черв'як-паразитів молюсків та інших тварин. Серед основних наукових праць можна назвати: «Пресноводные моллюски в биоценозах рыбоводческих водоемов запада Подольской возвышенности», «Наземные моллюски Западной Подолии и их зоогеографический анализ» та ін.

З 1955 по 1969 рр. на кафедрі зоології працює Марисова І. В. За цей період вона опублікувала близько 40 наукових праць. Серед них: «Птахи України (польовий визначник)» у співавторстві з викладачем кафедри Талпошем В. С. Нині Марисова І. В. – кандидат біологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри зоології Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, автор понад 250 наукових праць, присвячених переважно екологічній орнітофауні та палеорнітології; близько 30 навчальних посібників із зоології хребетних і біогеографії, зокрема: «Хрестоматія з зоології» (1964), "Походження і філогенія наземних хребетних" (2001), "Систематика хордових тварин" (2003). Вона автор близько 20 навчальних кінофільмів до курсу "Біогеографія", знятих більш як у 35 країнах усіх континентів, крім Антарктиди.

У різний час на кафедрі зоології працювали відомі педагоги і науковці, зокрема: Талпош В. С. (1969-1999 рр.) – автор понад 50 наукових праць, Жеребцов М. О. (1962-1967 рр.) – автор понад 50 наукових праць, Панчук М. А. (1956-1986 рр.), Орчук К. І. (1966-1988 рр.), Лукацький Р. О (1961-1969 рр.), Грицишин Н. В. (1962-1968 рр.).

З 1974 по 2004 рр. доцентом кафедри зоології працював Пилявський Б. Р. В період з 1982 по 1998 рр. він обіймав посаду завідувача кафедри. Пилявський Б. Р. є автором близько 180 наукових праць: навчально-методичних посібників, статей, матеріалів і тез конференцій симпозіумів нарад, семінарів [1]. Серед них такі посібники: “Лабораторний практикум із зоології хребетних”, “Зоологія. Навчально-польовий практикум (загальна біологія з основами морфології та анатомії)” (у співавторстві) та ін. За його ініціативи у 2000 р. було проведено щорічну VIII теріологічну школу Українського теріологічного товариства НАН України за участі науковців Інституту зоології імені І. І. Шмальгаузена.

В цей же час на кафедрі викладачами і доцентами працюють Никон В. К. (1968-1983 рр.), Таресв В. М. (1978-1979 рр.), Антонюк Ю. М. (1979-1998 рр.). З 1984 по 2006 рр. на кафедрі зоології працює Батирова Г. Ш. (з 1984 по 1987 рр. на посаді старшого викладача, а з 1987 по 2006 рр. – на посаді доцента). З 1998 по 2014 рр. кафедрі зоології очолював доктор сільськогосподарських наук, професор Кваша В. І. Викладав такі дисципліни: “Зоологія хребетних”, “Еволюційне вчення”, “Основи теріології” [2]. За час наукової і науково-педагогічної діяльності опублікував понад 240 наукових і навчально-методичних праць (з них три з грифом МОН України). Серед них важливе місце займають навчальні посібники: “Еволюційне вчення. Лабораторний практикум”, “Зоологія безхребетних. Лабораторний практикум” (у співавторстві), “Зоопсихологія”, “Зоологія. Навчально-польовий практикум», “Загальна біологія з основами морфо-анатомії: початковий посібник” (у співавторстві). За плідну працю нагороджений нагрудним знаком “Відмінник освіти України”.

З 1989 р. на посаду асистента кафедри було переведено старшого лаборанта кафедри Шевчик Л. О. З 1997 р. вона обіймає посаду доцента кафедри зоології. За час своєї наукової діяльності Шевчик Л. О. опублікувала понад 50 наукових і навчально-методичних праць. Основними публікаціями є навчальні посібники для студентів вищих навчальних закладів: “Основи класифікації хордових (у двох частинах)”, “Біогеографія: навчальний посібник для студентів біологічних спеціальностей вищих навчальних закладів України”, “Морфо-анатомічний атлас безхребетних тварин: навчальний посібник для студентів біологічних спеціальностей педагогічних вузів та вчителів загальноосвітніх шкіл”. Нині сфера наукових інтересів її стосується пропагування доктрини біоцентризму у сучасній біологічній освіті, зокрема, досліджує проблеми біоетики.

З 1989 на посаді асистента почала працювати Кузьмович М. Л. В 1994 році переходить на посаду старшого викладача, на якій і працює до 2012 року. За час роботи на кафедрі видала близько 20 праць, в тому числі є співавтором монографії “Фауна, екологія і внутривидова мінливість наземних молюсків в урбанізованому середовищі”, “Зоологія безхребетних. Збірник лекцій, і тестові завдання”.

У 1999 р. за конкурсом на посаду доцента кафедри зоології був зарахований Подобівський С. С. За час наукової діяльності він опублікував понад 50 наукових і навчально-методичних посібників, з них: 2 посібники з грифом МОН України, статті, матеріали і тези наукових конференцій. Серед виданих публікацій центральне місце займають монографія та навчальні посібники: “Твердокрилі надродина Бострихоїдні (Coleoptera, Bostrichoidea: Bostrichidae, Ptinidae) фауни України”, “Зоологія безхребетних. Лабораторний практикум.” (у співавторстві), “Основи паразитології”, “Зоологія безхребетних. Збірник лекцій і тестові завдання” (у співавторстві), “Зоологія безхребетних. (за напрямком підготовки “Біологія”. Робочий зошит” та ін.

У 2011 р. Подобівський С. С. спільно із ентомологічним відділом Львівського природознавчого музею на базі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та Голицького біостаніонару хіміко-біологічного факультету організували проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції “Охорона

різноманіття комах у західному регіоні України: стан, проблеми та перспективи" та роботу V Львівської ентомологічної школи.

У 2004 р. на посаду асистента кафедри обрано Страшнюка Д. В. У 2007 р. йому присвоєно звання доцента кафедри. За час своєї науково-педагогічної діяльності опублікував близько 40 наукових і навчально-методичних праць, серед яких найбільш важливими є навчальні посібники: "Морфометричні і репродуктивні параметри орнітофауни Західного Поділля" (в двох частинах), "Фауна Голицького ботаніко-ентомологічного заказника загальнодержавного значення" (у співавторстві) та ін.

Починаючи з 2006 р. асистентом кафедри працює Крижановська М. А., яка у 2008 р. обрана на посаду доцента. Доцент Крижановська М. А. викладає навчальні дисциплінами: "Генетика з основами селекції" та "Генетика людини". За час науково-педагогічної діяльності нею опубліковано близько 30 наукових праць, зокрема два навчальні посібники: "Збірник задач і вправ з генетики: навчально-методичний посібник", "Індивідуальне науково-дослідне завдання з генетики", ряд статей, матеріалів і тез конференцій. Нині доцент Крижановська М. А. працює над створенням навчально-дослідного кабінету з генетики.

У 2014 р. на посаду асистента кафедри з посади старшого лаборанта було переведено кандидата сільськогосподарських наук Голіней Г. М. Вона веде практичні заняття з курсу "Зоологія", а також курс "Еволюційне вчення". За час викладацької діяльності опублікувала близько 20 наукових статей, матеріалів і тез конференцій. Голіней Г. М. є співавтором навчально-методичних посібників: "Еволюційне вчення (Курс лекцій)", "Еволюційне вчення. Словник-довідник. Терміни, поняття, персоналії".

На кафедрі зоології за ініціативи доцента Кузьмовича Л. Г. було створено зоологічний музей, який протягом останніх років постійно поповнюється експонатами і науковими фондами. Нині музей налічує понад 1000 експонатів опудал тварин тощо. Протягом 2000-2013 рр. доцентом Подобівським С. С. була створена експозиція комах регіональної фауни. Протягом 2013-2014 рр. фонди музею поповнилися колекцією із понад 200 видів моллюсків Індійського і Атлантичного океанів. Колекцію кафедри зоології подарувала приватний колекціонер Флінта Д. Й. Завдяки доценту Шевчик Л. О. сформовано експозицію мишоподібних гризунів регіональної фауни, а за сприяння доцента Страшнюка Д. В. формується експозиція пташиних гнізд.

Варто відмітити активну науково-дослідну роботу співробітників кафедри на базі лабораторії біології та екології «Голицький біостанціонер університету» та агробіологічної лабораторії, підпорядкованій кафедрі загальної біології та методики навчання природничих дисциплін. Щороку тут проводяться навчально-польові практики із зоології та генетики з основами селекції, групові та індивідуальні наукові дослідження, на основі яких виконано ряд наукових і магістерських робіт. Протягом 2008-2013 рр. на базі Голицького біостанціонера було проведено низку всеукраїнських, регіональних і вузівських науково-практичних конференцій з опублікуванням їх матеріалів.

Науковці кафедри працюють над колективною науковою темою "«Фауна різнотипових екосистем Західної України, теорія і практика навчання зоології і біології, охорона, еволюційно-методичні і освітні аспекти», № державної реєстрації 0111U001324, одержані наукові результати якої допоможуть успішно вирішувати навчальні завдання щодо покращення підготовки фахівців з біології із застосуванням дистанційного навчання, а також одержати вагомий результати в зоологічній науці шляхом захисту докторських і кандидатських дисертацій, написанням монографій, підручників і навчальних посібників із зоології.

1. *Бібліографія* наукових і науково-методичних праць викладачів хіміко-біологічного факультету Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за 1962-2002 рр / [Барна М.М., Похила Л.С., Грубінко В.В., Гришук Б.Д., Кваша В.І., Олійник А.М., Степанюк А.В.]; під ред. Барни М.М. — Тернопіль: Видавничий відділ ТДПУ, 2002. — 182 с.
2. *Бібліографія* наукових і науково-методичних праць викладачів хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за 1962-2012 рр / [Барна М.М., Барна С.М., Гришук Б.Д., Грубінко В.В., Кваша В.І., Курант В.З., Степанюк А.В.]; під ред. Барни М.М. — Тернопіль: ТЗОВ "Терно-граф", 2013. — 156 с.

3. *Нариси історії хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (1940-2010)* / [Барна М.М., Курант В.З., Барна Л.С., Грубінко В.В., Грищук Б.Д., Кваша В.І., Степанюк А.В.]; під ред. Барни М.М. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. — 312 с.

С. С. Подобивский, Л. Е. Шевчик

Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка

КАФЕДРА ЗООЛОГИИ ТЕРНОПОЛЬСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ ВЛАДИМИРА ГНАТЮКА: ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ

В статье описана история формирования кафедры зоологии (1950 – 2013 гг.) со времени образования в Кременецком государственном педагогическом институте и до объединения в составе кафедры ботаники и зоологии Тернопольского национального педагогического университета имени Владимира Гнатюка. Названы все сотрудники, которые в разное время работали в составе кафедры. Детализирована информация об их должностях, научных интересах и трудах. Особое внимание авторы статьи обращают на личный вклад каждого сотрудника на обогащение научных фондов и обеспечение функционирования зоологического музея кафедры. Особое внимание уделено месту и роли лаборатории биологии и экологии–биостационар университета и агробиологической лаборатории в научно-исследовательской работе сотрудников кафедры.

Ключевые слова: история, кафедра зоологии, сотрудники, интересы, научные труды, должности, научные фонды кафедры

S. S. Podobivskyi, L. O. Shevchyk

Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, Ukraine

THE DEPARTMENT OF ZOOLOGY OF TERNOPIL VOLODYMYR HNATIUK NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY: HISTORY FORMATION

The article describes the history of formation and establishment of the Department of Zoology from 1950 till 2013, since its foundation at Kremenets State Pedagogical Institute up to integration into the Department of Botany and Zoology of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. All of the department staff that worked here at different times has been mentioned. The detailed information about positions, scientific interests and academic works of the research and educational workers of the department has been given. Special attention has been paid to their contribution to the formation of funds of scientific information and functioning of the zoological museum of the department. The role of the research laboratory of Holytsia biological permanent establishment and the agrobiological laboratory of the Faculty of Chemistry and Biology of Ternopil V. Hnatiuk National Pedagogical University in educational and scientific work of the department staff has been defined.

Keywords: history, Department of Zoology, staff, interests, academic works, positions, funds of scientific information

Рекомендує до друку

В. В. Грубінко

Надійшла 29.12.2014